

BALÁZS ISTVÁN

Flamandföldi rapszódia

*Megy a vonat, megy a vonat Belgiumba,
Belgiumi, belgiumi állomásra,
Ott várja a mama, papa
Ki a magyar gyerekeket meghizlalja.*
(Dalocska a húszas évekből)

Mondják, Belgiumban sohasem pihennek a tengeri légáramok, csak hol szelídebbek, hol mordabbak. Itt, Antwerpenben éppen mordabbak, a Szent Amandus-templomba igyekvők fázósan húzzák össze kabátjukat, bár a nap elő-elő bukkan egy kis virágvásárnapi derűre.

A békés kis terecskén két busz is kiköt, sok százan jönnek ünnepelni, köszönteni e húsvét előtti szent napon egy idős házaspárt: Dubois-ék ötven esztendeje fogadtak egymásnak örök hűséget.

Föltűnt-e az egybegyűlteknak? Észrevették-e, amire köszöntő szavaiban a belga pap oly kedvesen kitért: hogy az oltárt ma kalocsai mintával kivarrt terítő takarja és a stólán is a magyar Alföld virágai pompáznak. Jolán néni szorgalmát, szülőföld-szeretetét dicsérte az ősz plébános. Jolán néniét, aki most férje oldalán egy-egy könnyecppet igyekszik a kalapfátyol mögé rejtteni.

Gyönyörűen szól a kórus. Aki vezényel: Dubois-ék neves karmester fia. Kezükben köszöntővel, sorra járulnak az unokák a mikrofon elé. Aztán a flamand szót pár percig magyar váltja fel, az alkalomra felkért brüsszeli magyar tisztelendő jóvoltából. A harmónium a magyar Himnusz t játszza.

Szolt-e a Himnusz a pályaudvaron, amikor az első gyerekvonatok – 1923–24 telén – elindultak Budapestről Svájc, Belgium, Hollandia felé? Ha szolt is, hangja elhalt már az emlékezőkben. Csak elesett, ágrólszakadt önmagukra emlékeznek, a kis hátizsákra, ijedten repdeső gyerekszívükre, az azonosító táblácskára, amely nyakukon fityegtet és egy csöppnyi kellemes izgalomra is, hiszen annyit tudtak, csokoládé és kalács várja őket a sín pár másik végén. Csokoládé és kalács mindennap, hat hónapon át . . .

Országházás cigarettadoboz, a falon olajkép: vágatótó ménes a magyar pusztán, az asztalon egy pohárka Unicum – Dubois-éknál az aranylakodalom utáni délután.

Dubois úr fegyelmезetten figyel a magyar szóra. Valami kevéskét ért is belőle, évente megfordulnak Magyarországon. Felesége, született Klein Jolán tízéves volt, amikor „besorozták” az első gyerekvonatra.

– Édesapám a háborúban eltűnt, anyám nem sokra rá meghalt. Hol az egyik, hol a másik rokonom nevelt Erzsébeten, a Józsefvárosban, szegények voltak mindannyian. Belgium? Minálunk senki sem hallott erről az országról . . .

Hollandia, annak legendás gazdagsága valóban szélesebb körben volt ismert. Ilonka nénit – nyolcévesen – ide hozta a vonat annak idején. Ma Ilona van Assendelft Krisztics néven ismerik a rotterdami Volks Universitáten – azaz szabadegyetemen –, ahol magyart tanít.

– A Kriszticsek híres asztalosdinasztia volt Újpesten. Az első világháború elvitte apám kis műhelyét, rokonoknál vállalt munkát. Szép, tágas lakásunkat feladtuk, és apánk ötünkkel egy szoba-konyhába költözött. Anyánkat már korábban elvesztettük, képzelheti, mi lehetett az, egy férfi öt gyerekkel . . . – idézi föl az útrabocsátatás körülményeit Ilonka néni rotterdami otthona „magyar polca” előtt.

– Kenyérre is alig-alig, cipőre meg végképp nem tellett, az államtól kaptunk posztólábbelit. Ha esett, átázott, mire az iskolába értünk. A Wesselényi utca 6-ban volt a Katolikus Gyerekliga. Nagynéném íratott fel a listájukra, hogy valamelyik szerencsésebb országban egy kicsit fölerősödjek . . .

– A nagyfiam sírva fakadt, amikor egy ízben megkérdeztem tőle: el tudnád-e képzelni, hogy odaadd a gyerekedet idegenbe? – meséli brüsszeli otthonában Mme Lambrecht Horváth Irén. Egy sorstársát, De Buyst Beke Annát is meghívta a kedvéért. – Apám a Felvidékről áttelepített állástalan hivatalnok volt. Sopronban laktunk, onnan hozott fel édesanyám Pestre. Megmértek, nem voltam huszonnyolc kiló, jöhettek. De amikor az indulásra került a sor, már nem volt otthon annyi pénz, hogy anyukám újra felkísérjen. „Ha nem találsz a Ranolder utcát –, ott lakott a nénikém –, csak kérdezz meg egy rendőr bácsit!” – Ezzel bocsátott utamra szegény . . .

– Csepelen laktunk – így Annuska, De Buyst Beke Anna. – Apám Ludovikát végzett tiszt volt, papírforma szerint gondtalan jövő várt rám. Csakhogy vakon jött vissza a háborúból. Kapott havi harminkét pengő segélyt, abból 24 ment a rokkantotthonnak, ahová került . . .

*

A vonatút még a szűkös otthoni körülmények folytatása volt. Hárman-hatan egy ágyban – ki-ki hogy meséli. Volt, aki a földön aludt. Belgium, Hollandia távolabbi vidékeire négy nap, három éjjel tartott az utazás. Volt dolguk a kísérő nővéreknek, volt miért a hét-tíz éves gyerekekbe lelket önteni . . .

Aztán a várakozás a téli estében: vajon kihez kerülök? Aligha csillapította a kis szívek szapora verését a tábla csokoládé, a forró kakaó – a svájci, belga holland jótekonyság első ízlelhető megnyilvánulásai. Irénke a belga Mercier bitorost emlegeti (1856–1926), akinek szavára a templomokban minden vasárnap beszéltek a magyarországi inségről.

– . . . Egyszer csak szólították Krisztics Ionát, és kivált a sorból izgalomtól remegő gyomorral egy szőke, vékonyka kislány – a rotterdami tanárnő hangja fátyolossá lesz, amint feleleveníti e feledhetetlen pillanatot. – Három nő várt rám. Hál’ Istennek – gondoltam –, nincs papa! Ma sem tudom, miért, előre rettegtem egy holland papától, pedig apám sohasem bántott. A villamoson talákoztam egyik ágytársammal, aki egy hatalmas babát szorított magához. Irigykedtem nagyon: miért nem én kerültem oda? Ahogy hazaérkeztünk, nyílt az ajtó, és ott állt – szememben egy óriás – a holland papa! Én úgy megijedtem . . .! Pedig áldott jó ember volt. Egy ujját nyújtotta nekem, úgy üdvözölt. Tetőtől talpig újba öltöztettek, és kaptam egy babát is . . .

– Nénikre emlékszem, akik félkilós táblacsokikat osztogattak. Párosával álltunk az alosi pályaudvar peronján és vártunk – meséli Irénke. – A házvezetőnő és belga szüleim fia jött értem. Ott volt a kezükben ugyanaz a szám, ami az én tábláskámon. És képzelje, autóba szálltunk! Akkor autó, 1924-ben! Igen gazdag családba kerültem. Mindvégig azon drukoltam, bárcsak lennének játékkereskedők. Merthogy odahaza egyetlen játékom sem volt . . .

– . . . Brüsszel volt az első belgiumi állomás, aztán továbbmentünk Antwerpenbe, majd még tovább egy kis faluba, a holland határ közelébe, Hoogstratenbe. Akkor már csak tízen voltunk. Emlékszem – mereng el a régi fotókkal teli albumok felett Mme Dubois, Jolán néni –, hogy megrettentünk a templom melletti temetőtől . . . Ketten maradtunk utolsónak. Végre egy parasztasszony kézen fogott, és elindultunk. Olyan ruha volt rajta, amihez még hasonlót sem láttam.

Annuskát először Svájcba várták:

– Egyszer csak jött egy nagy bácsi, piszkos, fekete, olajos ruhában – mozdonyvezető volt –, fölkapott és elindult velem. Gyönyörű kék szemei voltak... Fölkapott és ment, el se tudtam búcsúzni – így mondja, hisz évente többször is megfordul Pesten – a haverjaimtól...

*

A gyerek már csak ilyen – mondják –, hamar beilleszkedik a jobb körülmények közé. Persze, szerencse dolga is volt, meg a több ezer hét-tíz éves kis magyar karakterén is múltott, melyiküknek hogyan sikerült az új családhoz, az új szokásokhoz simulni.

Klein Jolán (Mme Dubois) tizedmagával érkezett a belga faluba, ám úgy mondja, egyedül ő került parasztcsaládhoz:

– Jó fél órát gyalogoltunk, mire a házukhoz értünk. A ruhámat soha többé nem láttam, beöltöztek valami számomra teljesen idegen, hosszú öltözékbe. Jöttek a szomszédok megbámulni. Azt nem szerettem. Iskolába vagy egy hónapig nem küldtek, csak etettek, altattak, hogy meghízzak egy kissé. Az első este döbbenet láttam, hogy a vajás kenyerekre barna cukrot szórnak. Megettem, mert nagyon éhes voltam. Másnap reggel már megfogtam nevelőanyám kezét: az én kenyereket ne cukrozzák. Én is okoztam meglepetést. Meg kell köszönnöm a vacsorát, ha másként nem, legalább magyarul! – határozottam el, ne mondhassa senki, hogy nem tanultam illemet. Megköszöntem, s hogy meg is értsék, kezét csókoltam nevelőanyámnak. Úgy visszahúzta a kezét, mintha parázs égette volna. Megijedtem, többé nem tettem. Aztán beíratk iskolába, kezdtem pötyögni flamandul, egy rövid ideig magyar iskola is működött, oda is jártam. Kedves volt hozzám ez a parasztcsalád, csak jót mondhatok róluk. Mégsem éreztem jól magam. Ha szegénységből jöttem is, de nagyvárosból. Nem tudtam például megszokni, hogy a véce felé a tehenek mellett vezetett az út... Ők is látták, hogy nem lesz belőlem parasztlány. Mégis, amikor letelt a hat hónap – ennyi időre hozták ki a gyerekeket –, írtam, hogy itt szeretnék maradni. Mert kihez is mentem volna haza? Tízéves fejjel is jól tudtam, mit jelentene újra egy éhes szájjal több, hogy a rokonok kénye-kedvén múlna, melyikük fogad be és mennyi időre.

De lássa, milyen az élet, végül mégsem kellett parasztlánnyá válnom. A háziak hente mentek bevásárolni a falu vegyesboltjába. Vittek engem is. Egy alkalommal a boltos leejtett valamit, én meg készségesen felvettem. Megtetszettem neki. Kérdezte, lenne-e kedvem ezután velük élni? Nekem is tetszett a boltocska, ahol olyan sok az arany – buta fejemmel a súlyokat néztem annak –, és igent mondtam. Hivatalos levelek jöttek-mentek, a boltosékhöz költöztem. Első nevelőszüleimmel azért megmaradt a kapcsolat, hálával emlékezem rájuk ma is.

Iréne a brüsszeli ház ódonbarna, dúsan faragott bútoroktól és sok-sok családi fényképtől díszes nappalijában idézi fel az első heteket:

– December elején jöttünk ki, s az egyház – jellemző volt ez is körültekintő gondoskodásukra – arra kérte a nevelőszülőket, hogy karácsonykor díszítsenek fel egy fácskát, mert ez a szokás Magyarországon. Föl is pántlikáztak valami babérfélét, kedvesen, szeretettel, nekem azonban ez nem volt karácsonyfa. Fájt, hogy a Jézuska nekem nem hozott. Talán ez volt az utolsó eset, amikor meglegyintett az idegenség, az ott-hontalanság érzése. Mert különben igen hamar otthon éreztem magam. Ahogy beléptem az idegen házba, ami számomra egy palotának tűnt, szentképekkel, rózsafüzérrel, kakaóval, csokoládéval fogadtak. Mindhiába, egy álló nap sírtam. Akkor egyszer csak a kutyánk, a Mirza elkezdett játszani a macskával. Én is közéjük vetődtem, és többé – így mesélte házvezetőnőnk – nem emlegettem az otthont... Másnap már iskolába mentem. Nem volt probléma, hogy nem beszéltem a nyelvet. Körülvettek, dédelgettek ott is.

Jó dolgom volt, szegény szüleimet mégis megrémisztettem, amikor azt írtam első levelemben, hogy egy pásztorhoz kerültem, mivel flamandul a papot pastornak mondják. Ők azt hitték, valami pusztára tettek, vademberek közé. A házvezetőnők is írt szerencsére – flamandul –, itt a levele, visszakerült hozzám: „Az Irén jó és szófogadó, minden reggel és este imádkozik, iskolába jár, megmértem a súlyát, 27 kiló. Jól megszokott nálunk, nemsokára lefényképeztetjük magunkat. Irénke eddig 22 belga frankot spórolt össze, ha gondolják, veszünk egy pár cipőt a Horváth papának vagy mamának, írják meg a számot, vagy azt, ha valami mást akarnak. Szeretnénk, ha a lányuk kilenc hónapig maradhatna, hogy augusztusban elmehessünk a tengerhez. Az bizonyosan jót tenne neki.” Gyönyörű villájuk volt a tengernél, a rokonság – a papbácsi halála után ők neveltek tovább – pénzváltással foglalkozott. Itt a papbácsi levele is, ő franciául írt: „Azon vagyunk, hogy önöket minél jobban tudjuk segíteni, jól tudjuk, hogy hazájuk mennyi szenvedésen és megpróbáltatáson ment át. Az Irén nagyon hálás mindenért, nagyon szereti a pap bácsiját. Én úgy veszem – pap létemre – mintha a saját gyermekem lenne.” A papok mindenütt jó példával jártak elől, volt, aki három kis magyart is magához vett.

Annuska is kezdte otthon érezni magát a Zürich melletti Buchsban, a kék szemű mozdonyvezetőnél, mégis kenyértörésre került a sor.

De Buyst Beke Anna így meséli:

– Három hónapja voltam már náluk, amikor elmentünk valami vendéglőbe. A Szép város Kolozsvárt játszotta a zenekar, mire én örvendezve felkiáltottam: Hiszen ez magyar zene! Dehogyan magyar, német – vetették oda a nevelőszüleim. Méghogy német?! Odaszaladtam a primáshoz, megrángattam a kabátját: Bácsi! Ugye, ez magyar zene? Nem magyar ez, kislány, német. Már hogyan lenne német apám egyik kedvenc nótája! Képzelterti, mint ludovikás nagy magyar volt, és a szava, a szava az szent előttem. Sírni kezdtem. Sírni? Inkább bömbölni, mégpedig olyan görcsösen, szünni nem akaróan, hogy orvost kellett hívni. Ez sok volt a nevelőszüleimnek. Hazaküldtek, ahol egy jókora verést kaptam hazafiságomért, és pár hétre rá újra egy gyerekvonaton találtam magam, ami most már Flandriáig vitt. De itt sem volt szerencsém. Egy parasztcsalád vett magához, durva emberek, akik piszkavassal is neveltek. Alig-alig volt hasonló eset, mert a templomokban mindenütt kihirdették, hogy a családok jól gondolkodnak, csak gyerekszerető emberek fogadjanak be magyar gyerekeket. És ezt a papok, amennyire lehetett, ellenőrizték is. Persze én is rendhagyó eset lehettem. Télen, ameddig fakutyáztunk, nem volt velem semmi baj, de amint kitavaszkodott, elkezdődött a cirkusz, hogy látni akarom a nagymamám barackfáit. Addig, addig, míg megszöktem. A csendőrök a helybéli paphoz vittek, aki mellém állt, hiába jöttek érttem a nevelőszülők. Az ő segítségével kerültem egy magas rangú paphoz, ahol végre megbékéltem a sorsommal...

*

A húszas évek gyereksegély-akciójában részes „több ezernyi kis magyar” többsége félesztendő, netán még pár hónap „repeta” után hazatért. Sok százan voltak azonban olyan gyerekek, akik számára Belgium, Hollandia szanatóriumából új haza lett. Többnyire olyanok, akiket az óhazában vagy nem várt család, vagy akiknek családja évek múltán sem tudott kievickélni abból a helyzetből, amely a Liga irodájába vitette velük gyermekeiket.

Másfelől sok múltott a befogadókon is, akik sokszor fájón hiányozni tudó gyermeküként kapcsolták magukhoz a távoli, szegény kis ország emberkeit, jobbára leánykát. Mély humanizmusra vall: az akció holland–belga szervezői arról sem feledkeztek

meg, hogy lassan-lassan flamanddá váló kis vendégükben ápolják, ébren tartsák a Magyarországhoz kötő érzelmi szálakat.

– Mindennap elmondtunk egy rózsafüzért Magyarorszáért, a szüleinkért – emlékezik Irénke.

Kis szentképet mutat, amit bérmálkozásra kapott. Hátán vers, fordítja: „Szüleim, Jézusom, oly messze vannak! Add, hogy egyszer viszontlássuk egymást . . .”

A viszontlátás . . . Van Assendelft Krisztics Ilona Rotterdamban így idézte fel:

– Amikor első ízben hazajöttem Budapestre, itthon azt hitték, multimilliomosokhoz kerültem. Holott a holland papa útépítő munkás volt, a város alkalmazásában. De képzeljen csak el a húszas évek Újpestjén egy gyereket külön hétköznapi és ünneplő kabátban! Nevelőszüleim több ízben is hazaküldtek hosszabb-rövidebb időre, így Újpesten is, Hollandiában is várt egy-egy osztályom. Utoljára az ötödik elemi elvégzése után tanultam itthon, egészen a negyedik polgáriig. Nehéz évek voltak számomra, mert akkorra már inkább Hollandiához húzott a szívem, hisz ott jól ment a sorom, s ha nem is vér szerint, de mégiscsak volt mamám . . . Nagyon féltem, hogy nem kerülhetek ki újra, de végül megérkezett a várva várt levél, hogy mehetek!

Nyolcévi távollét után, 1938-ban, huszonhárom évesen jutottam haza legközelebb, az Eukarisztikus Kongresszusra. Ötszáz volt nevelőszülőt hívtak meg Hollandiából, velük tartottunk húszan a kinnmaradt magyar lányok közül. Megfogadtam a nővéreimnek, hogy kétévenként hazalátogatok. Huszonhét év lett belőle . . .

– . . . A hatból kilenc hónap, majd három év lett – tölt egy újabb hosszúra főzött belga kávé Irénke. – Amikor 1937-ben leszálltam Sopronban a vonatról, nem ismerem meg a szüleimet. Alig beszéltem magyarul. Nem kell mondanom, mennyire fáj ez nekik . . . Többé nem mehetsz Belgiumba! – mondták. De a nevelőszüleim annyira megszerettek, annyira kérték, hogy végül vakációkra kiengedtek. Harmincnyolc évben elvégeztem a polgárit, újra kimentem egy utolsó vakációra, és . . . kint maradtam. Kétévente jártam haza, az Eukarisztikus Kongresszus idején úgy volt, most már valóban utoljára megyek vissza Belgiumba. Aztán megismertem a férjemet . . .

– Az első visszafelé tartó gyerekvonattal nagyon olcsón lehetett utazni – forgatja elmerengve a picinyke unicumos poharakat Jolánka, Mme Dubois. – Hazamentem. Nevelőszüleim nagyon féltek, hogy nem jövök vissza. Szerettek, és én is mindent elkövettem, hogy nélkülözhetetlen legyek, sokat dolgoztam az üzletükben. A mama telepakolt egy nagy koffert ruhákkal, élelemmel, volt abban minden. Nagy segítséget jelentett ez az otthoniaknak. Tíznapos, gyönyörű út volt . . . Mondtam a belga nevelőszülőknek, csak figyeljenek: ha gólyát látnak, akkor az már Magyarország . . .

A galambösz, pirospozsgás De Buyst Beke Anna kislányként is komoly támasza volt az otthoniaknak. Miután csituln honvágya, és a harmadik nevelőszülőtől, a magas rangú paptól már nem kívánczolt el, gyűjteni kezdett. Meg kellett dolgoznia a frankokért. Versmondással, szép leckékkel – és tánccal:

– Sok pénzt köszönhetek annak, hogy anyám – még Csepelen – tanítgatott táncolni, énekelni. Felfedezték itt is, hogy ügyes vagyok, s ha társaság volt, produkáltam magam, mint egy színésznő. Persze, nem ingyen. Keddenként volt a pipatórium összejövetel, havonta pedig a körlevélkiadás a környékbeli papságnak. Ilyenkor sem maradhatott el: „Na, táncolj valamit!” Ugrándoztam, aztán a gyámom kezembe adta az ezüst tálcát, ő adott először, és sosem felejtette el felhívni a többiek figyelmét: többet lehet, kevesebbet nem! Az első évben 450 dollárt küldtem a szüleimnek, amikor pedig hazamentem, mindannyiszor hat-hét bőrönd volt velem. Láttam a nyomort, munkalehetőség nem volt, útban voltam . . . Persze hogy visszavágyódtam a terülj asztalkámhoz.

Tizenhat éves voltam, amikor meghalt a papbácsim. Elmentem szolgálatba, gyerekek mellé. Huszonegy évesen mentem férjhez egy tanáremberhez, ő ma Afrikában él,

a lányom meg Luxemburgba költözött – tömöríti Annuska két mondatba a felnőtté válás óta eltelt éveket. Egyedül éledegl garzonlakásában, éjszakánként módos, segítségre szoruló idős hölgyekre felügyel, és az így keresett „szép pénz” nem kicsiny részét sűrű magyarországi utazásaira fordítja.

– A nevelőszüleimtől mentem férjhez, 1939-ben – gombolyítja újra sorsának fonalát Mme Lambrecht, Horváth Irén. – Két évre rá, huszonnégy évesen özvegyen maradtam. Férjem tüdőgyulladásban meghalt. Visszaköltöztem a nevelőszülőkhöz. 1945-ben kötöttem házasságot mostani férjemmel, aki minisztériumi igazgatóként vonult nyugalmába. Négy gyerekünk van, mindannyian tanultak, szép állást töltenek be. Ez a fiam – mondja az éppen ott vendégeskedő második gyerekről – most családostul Amerikába készül, a cége megbízásából új gyárat alapít . . .

Az antwerpeni Jolán néni, Mme Dubois vállalkozó szellemű leánynak bizonyult. Így meséli:

– Nem akartam folytonosan az üzletet takarítani, árut rakodni, cseléd maradni. Valamit tanulnom kell! Azt vettem a fejembe, hogy legyen ez a fodrászat. Nevelőanyám próbált kijózanítani: fodrász a mi falunkban? Itt csak kontyot láthatsz, itt emberemlékezet óta nem vágtak hajjat! Én azonban kötöttem magam a tervemhez. A mama testvére Antwerpenben élt, ő íratott be egy iskolába. Az utazgatás minden áldott nap négy órába került. Az üzletben kora reggel és késő este végeztem el mindazt, amit máskor egész nap. Aztán elkezdtem otthon frizurákat csinálni. Először a mamának. Az eredmény tetszett mindenkinek. És tudja hogyan van, csak egynek kell elkezdenie, aztán megy utána a többi. Rengeteg pénzt kerestem. És mind egy fillérig odaadtam a nevelőszüleimnek. Hamarosan kiderült, jobban jönnek ki, ha én csak fodrászoló, ők meg segítséget vesznek föl. Két évre rá már kocsit is vettek, azzal fuvarozták az árut a városba. De én is megengedhettem magamnak passziókat, képzelje, lovagoltam! Lányt arrafelé még sohasem láttak lóháton. Hát még nadrágban!

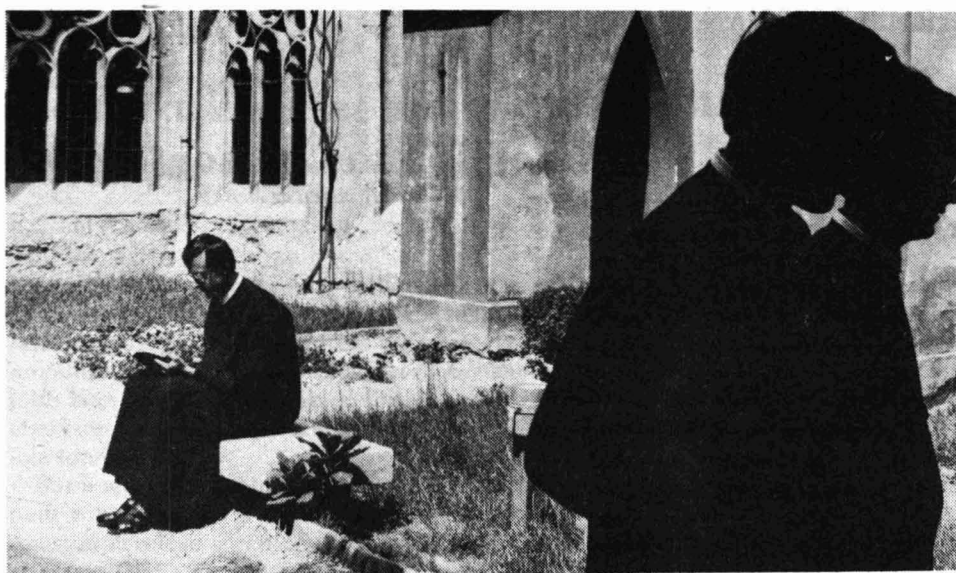
Egyszer hirdettek egy olcsó utat Budapestre. Az utazási irodánál volt egy fiatalember, aki feltűnően készséges volt velem. Személyesen hozott ki a falunkba minden papírt – kérdeztem is tőle, hogy ezt mindenki megteszi-e? Kijött a vonathoz is, olvasnivalót adott az útra. Hát ő lett a férjem, ötven esztendeje . . .

A háború után költöztünk Antwerpenbe. Négy gyereket neveltem, és egy idő után a férjem idős mamája lett az ötödik, akit gondoznom kellett. De én mindig csak a hálát éreztem iránta, mert befogadtak, lányuknak tekintettek, ezt a házat is tőlük kaptuk . . . Mostanában jobbára kézimunkázással telnek a napjaim, rávettek egy kézimunkakör vezetésére, összejárunk vagy tizenöten.

Ilonka néni rotterdami otthonába tanítványok érkeznek. Hórihorgas hollandusok – egyetemisták, egy zenész, egy tanárember, egy kereskedő –, babusgatják a csöpp ősz asszonyt, aki az órakezdésig kis türelmet kér.

– Kíváncsi vagyok, megértene-e valamit beszélgetésünkből – fordul felém –, bár még igencsak kezdők. – Nos, az Eukarisztikus Kongresszus után végleg itt maradtam. A férjem egy nagy kereskedelmi cég tisztviselője volt évtizedeken át, onnan ment nyugdíjba. Mindketten közeledtünk már a harminchoz, amikor összeházasodtunk. Levélben jegyeztük el egymást. Én akkoriban egy kilencgyerekes családnál nevelősködtem, ő meg Németországban dolgozott, kényszermunkán. 1946 szeptemberében volt az esküvőnk.

A holland különösen gyerekszerető nép, a terhességet örömallapotnak nevezi. Mi is a legnagyobb örömmel fogadtuk a gyerekeket. Negyvenhét évesen szültem meg a legkisebbiket, egy fiút. Szerettem volna, ha gyerekeim jól megtanulnak magyarul, ám sajnos, nem sok siker kísérte próbálkozásaimat. Nagy volt az örömöm, hogy később mégiscsak felébredt néhányukban az érdeklődés anyuka óhazája iránt. A leginkább

egyik lányomban, ő latin–görög–régész szakon végzett, s a magyart választotta melléktantárgyul.

A hat gyerek mellett persze munkát nem vállalhattam. Ahogy felcseperedtek, gondoltam, valami kedvemre való elfoglaltság után nézek. Tudtam róla, hogy a Volks Universitáten ötestés turista nyelvtanfolyamokat tartanak. Mindig is tanárnő szerettem volna lenni, így hát gondoltam egy merészet, és jelentkeztem magyartanárnak. Bíztam benne, hogy öt estén át én is győzöm szóval, bár nem vagyok tanár. Tárt karokkal fogadtak. Ötvenhatban ugyanis háromezer magyar telepedett le Hollandiában, sok a vegyes házasság, és egyre több turista is látogat Magyarországra. Az öt estéből később huszonnégy este lett, majd öt másik városban is indítottam csoportokat. Manapság már évente száznál is több a tanítványom, az eddig eltelt tizennyolc év alatt lehettek vagy ezren-ezerkétszázan. Közben diplomát is szereztem Utrechtben, jóval túl az ötvenen, magyar szakos tanári diplomát. Tanítványaim rengeteget kérdeznek Magyarországról, ezért minden évben otthon töltök pár hetet, a debreceni pedagógustovábbképzőn, aztán a rokonoknál. Próbálok követni a nyelv fejlődését. Úgy érzem magam otthon, anyanyelvi környezetben, mint a kiszáradt növény, mikor újra vizet kap.

*

Így gyúrta, így írta át a sors e négy asszony gyerekkori kalandját új hazában új életté. Picinyke mint a meg nem szólaltatott százakhoz, a hazatért ezrekhez képest. Tán jellemző egyben-másban, sokban tán nem az. Hogy tanúságtétel, az bizonyos. Mindarról, amit a hazai történetírás is elmond a húszas évek nélkülről millióiról, mindarról, amit Európa számon tart a flamand néplélekről. És tanúságtétel még valamiről: a gyökerek erejéről, ami átalthat a csokoládé- és kalácshegyeken. Nyelvért, tájért, barackvirágzásért, Kálmán-melódiáért...

Az IPV kiadásában megjelenő Huszonkét távoli történet című kötetből